

CAPÇALERA

SANT PERE, *fitant el nostre esdevenidor*

Cada poble, vila o comunitat té els seus dies assenyalats, dies que li recorden —més encara, li fan reviure— el seu ésser popular, costumbrista, tradicional. Es el dia en què la gent surt a les places i carrers per a fer festa, ultrapassant fronteres polítiques, socials o religioses, manifestant que es sent una anella més d'aquella taringa de moradors que li han precedit, congriant un poble, una història, una cultura.

La festa patronal de cada un dels nostres pobles és aquesta fita determinada, és la diada puntual en què ens recorda la nostra nissaga, d'on venim i cap on anam, el nostre passat i el futur que hem de bastir amb serenor i esperança. Es la interpel·lació que any rera any fa a les nostres consciències el dia del nostre Sant Patró.

Sant Pere, per a tots els bugerrons, tant els del turó com els de foravila, és el gran dia; el dia que ens aplega a tots com a poble, que estima la seva història, que canta els seus Goigs i que celebra la seva germanor. Es també el dia que ens congrega com a Església per a cantar les proeses que el Senyor ha fet envers del seu poble, sota la intersecció de l'Apòstol Sant Pere. Es per això que Sant Pere és el qui ha anat obrint camí a tots els bugerrons.

I és en aquest sentit que encara avui podem cantar als quatre vents:

*No es pot dar feligresia
que us veneri amb tant d'amor;
Búger tot en vos confia,
Oh Sant Pere, gran patró.*

Imatge de Sant Pere, patró de Búger,
obra de l'escultor sencer Miquel Llabrés.
Principis segle XVIII.

Mallorquins, fins i tot xerrant

Darrerament podem veure com determinats sectors de la nostra societat demostren públicament un evident optimisme per la situació en què, actualment, es troba la nostra llengua, una situació que ja consideren normal o, al manco, ben acostada a la normalitat.

Els sectors que fan aquestes afirmacions són els que estan al poder o se'n troben molt prop i, tenint en compte aquest fet, és com podem explicar-nos el sentit que volen donar-los. Es clar que aquell que detenta el poder s'esforça al màxim per conservar-lo i ho aconsegueix quan els seus subordinats l'accepten i en són partidaris; per tant, el governant intenta amb tots els mitjans presentar la situació que ell crea com a la millor possible. Les nostres autoritats formals no en són cap excepció i, així, no és estrany que des dels òrgans oficials i paraoficials sovintegin els missatges tranquil·litzadors de tota mena i, naturalment, de tant en quant n'hi ha que afecten a la nostra llengua i a la nostra cultura, encara que moltes vegades no són més que tapadores d'una mala política o, probablement, d'una manca de bona intencionalitat.

La realitat, però, està ben allunyada del que ens diuen, i molt poques coses han canviat a favor de la nostra llengua d'ençà de la mort de Franco.

La que consideren prova cabdal d'aquest avenç és la publicació del Decret de Bilingüisme i l'aplicació que, a partir d'aquest curs, se'n fa. A una recent roda de premsa, representants del Consell i del Ministeri d'Educació manifestaven el seu optimisme perquè un poc més del 50% de la població estudiantil de les Illes tenia, amb més o manco regularitat, classes de llengua catalana, quan hagués estat més lògic i honrat mostrar-se pessimistes perquè l'altra meitat no en rebia cap.

D'altra banda aquest Decret, que sembla haver sorgit més per no ferir la sensibilitat de cap castellano-parlant que per beneficiar als mallorquins, queda tan curt

que, encara que s'aplicàs correctament, no deixaria de ser insuficient per tal com tres hores setmanals d'assignaturització fan ben poc per a la nostra llengua mentre sigui, exclusivament, "una assignatura més", amb tantes d'hores com una llengua estrangera, i tota l'altra matèria s'imparteixi en castellà, amb continguts castellans.

Evidentment, l'ensenyança és un sector molt important a conquerir per la nostra llengua, però, en cap moment, pot ser l'únic i, en aquest sentit, ben poc s'ha fet en els altres sectors.

La premsa diària continua veient el seu espai al català i manifesta la seva voluntat d'esser premsa en castellà i, encara més greu, castellana.

La ràdio hi deixa algunes escaletes, insignificants al costat de les hores totals d'emissió¹, i la televisió continua amb les ridícules programacions de compromís en hores totalment mancades d'audiència.

La majoria de partits polítics a l'hora de teoritzar diuen tenir ben clar el problema de la llengua i el que cal fer, però després, a nivell pràctic, es contradiuen contínuament usant i abusant del castellà i deixant en segon terme l'ús de la llengua de les Illes, fet que, si fos analitzat per la gent, ben poc diria al seu favor. Quasi totes les centrals sindicals han fet traduir els seus rètols al català però segueixen fent les convocatòries i donant les notícies en castellà perquè consideren, diuen, que si no ho fan així els immigrants no les entendran (ben poca capacitat d'integració s'atribueixen i poca voluntat als que haurien d'esser els seus afiliats).

Per un altre costat, hem de fer referència a l'actitud, quasi sempre voluntariosa, d'alguns establiments públics (comerços, despatxos, cinemes, etc.) que han col·locat al costat de ABIERTO, CERRADO, SALIDA... rètols que posen OBERT, TANCAT, SORTIDA i d'altres similars, actitud

que, si es conforma només amb això, ben poca efectivitat tindrà.

Vist tot això queda ben patent que ara és quan més perillosa és la situació de la nostra llengua puix que, si ens conformam amb el que hem aconseguit fins ara (reconeixement oficial de la nostra existència i un ús públic restringidíssim) i ens hi estancam, continuarem engrandint la diglòssia, augmentant els desavantatges del català enfront del castellà.

Ens cal, per tant, continuar fent feina perquè la nostra llengua vagi ocupant, dia a dia les parcel·les d'ús que li corresponen com a llengua del nostre país i hem d'exigir als nostres representants polítics i culturals que posin tots els mitjans possibles per aconseguir-ho i que, al mateix temps, tinguin una pràctica coherent amb el que defensen teòricament.

Mentrestant, hem d'adaptar la nostra conducta a les exigències que feim i hem de ser conscients que dins la nostra terra hem d'usar el català en totes les situacions i, del seu coneixement, n'hem de fer una necessitat per a tots els que conviven amb nosaltres.

Per això no hem de restringir l'ús de la nostra llengua al cercle familiar o dels amics, sinó que, conscients de la importància que en moments com aquest tenen les actituds individuals, l'hem d'utilitzar en tot moment.

Quan conversem amb una persona de parla castellana hem de xerrar amb la mateixa llengua que ho fariem amb un mallorquí, encara que el nostre interlocutor parli en castellà; crec que és una actitud distanciadora conversar amb un immigrant una llengua distinta de la que utilitzaríem amb un amic nostre i, sobretot, quan aquell ens entén amb facilitat.

Els castellano-parlants haurien d'exigir-nos, no sols permetre'ns, que usàssim, amb ells, la nostra llengua perquè així els facilitariem molt més la integració dins la nostra societat, sense que l'i-

Es molí d'Es Rector (avui de Ca's Mestrès).

Els ametllers florits de Búger

dioma en foe un obstacle, encara que només en fossin coneixedors passius (és a dir, que l'entenguessin).

¿Per què quan cridam per telèfon a oficines públiques, a llocs oficials no ho feim en català, si en la majoria obtindríem resposta en la mateixa llengua o, al menys, és ben segur que ens entendrien? ¿Per què en dirigir-nos a una persona que no coneixem (a un cambrer, un taxista, un oficinista, etc.), sobretot a Ciutat, ho feim primer en castellà?

¿Per què els ajuntaments dels nostres pobles han de fer els seus escrits en castellà o bilingües si qualsevol persona que sàpiga llegir, malgrat no n'hi hagin ensenyat en català, entendrà els textos en la nostra llengua, fins i tot els castellano-parlants?

Moltes més preguntes com aquestes podríem fer-nos i la resposta sempre seria idèntica: la causa que passi tot això és el sentiment d'inferioritat que tenim enfront del castellà, sentiment que ha anat arrelant dins el nostre poble a força de repressions i de cops per part de governs forans i, també, per part dels mallorquins que se n'han beneficiat.

En les nostres mans, en les nostres actituds, està el poder aconseguir una real normalització lingüística, no claudicant en cap moment en l'ús de la nostra llengua, sense que això hagi de suposar un menyspreu cap els qui n'utilitzen d'altres.

Les nostres illes són unilingües, només tenen com a llengua natural el català, reconegut aquest fet i obrant en conseqüència serà com es possibilitarà que els illencs siguem no sols bilingües, sinó multilingües.

JOAN MELIA

¹ Mentre tenen programes especials per alemanys, anglesos, suecs, etc., en les seves llengües.

LA DESFILADA dels tractors dels pagesos de Mallorca, ocupant la carretera en la defensa dels seus drets o anhels, fou la raó per la qual el dijous passat, 31 de gener, el trànsit de vehicles que es dirigien a Pollença i Alcúdia, partint des de l'Hostal d'En Bord, fou desviat cap a Búger.

El que en principi semblava una molèstia, va resultar un goig imponent.

Feia prop de dos anys que no havia visitat l'antiga Bujar de Rahal Algebel, la vila que guaita assentada sobre la gràcil configuració d'un monticle, balconada des d'on s'ovira el pla fèrtil i profitós de Sa Pobla.

Bé, ja ho sabeu que, segons diu la glosa secular,

"A Búger hi ha vuit molins
i tots duen vela nova."

Encara que coneixia els molins i altres racons típics de Búger, mai no hi havia estat durant l'època dels ametllers florits. Per això, aquesta visita forçosa prest prengué caràcter de viva delectança, d'esdeveniment inoblidable. La visió, baixant cap a Sa Pobla, de la vall de Búger curulla de flor d'ametller, és un espectacle meravellós. L'amplitud de l'ametllerar florit, com una immensa catifa a voltes de nítida blancor i a voltes com brufada de roses, té perfil joiós de somni; és un vertader gaudi per a l'esperit.

Aquesta floració és anunci de gravidesa, és testimoniatge de que el ventre de la terra encara no ha perdut la seva potència creadora. Aquesta plenitud exuberant de flors blanques que cobreixen la comarca de Búger, m'ha semblat com un himne de pau per a vèncer el crit esgarriós de la guerra que estén la paúra a través de no pocs països del món. Perquè, per als homes que volen el bé i esti-

men la paraula i el seny de les races:

"La blancura és veritat,
la blancura és germanor,
és fortitud i és amor
i desig de llibertat".

Vaig veure com el sol, com un infant feliç, saltironava pel brancatge de l'ametllerar, abraçant aquella munió de flors. Davant aquell espectacle de llum i de colors, em vingué al pensament la idea de que, tal vegada, seria aconsellable una versió novella de la glosa popular, que podria esser aquesta:

"Com joia de l'antigor,
a Búger hi ha vuit molins
que vigilen l'horitzó
i mesuren els confins;
mentre tot l'ametllerar
florit sense parió,
encén de goig i blancor
el paisatge cap al pla
i manté viva l'amor
d'aquest poble secular."

Des de sempre, em vull unir a la vostra satisfacció, amics benvolguts En Joan Bennassar —més conegut a Pollença com En Joan de Búger— i en Siquier Alemany, l'eficaç mestre de pavimentacions, i altres persones que he tractat amb sincera apreciació, perquè en el vostre viure, en el vostre progrés i evolució, heu sabut mantenir el caire patriarcal i les arrels mallorquines dins l'ambient secular de la vostra vila.

Els ametllers no saben d'odis ni d'enveges ni de guerres ni de vagues ni de violències ni de lladronics; els ametllers coneixen la seva tasca i, sempre puntuals, per a goig de Mallorca, per a goig de l'home, esclaten en flors, que és una manera de manifestar alegria, que és una manera de proclamar la pau.

MIQUEL BOTA TOTXO

Pollença, 1980. PAU.

“Ses Toses” a Búger

Cada any, passades les festes de Pasqua i acostant-se les diades primaverals de maig, els pastors comencen a netejar llurs ovelles a fi que vagin fresques i lleugeres durant l'estiu; és la temporada del tondre, una tradició antiquíssima que encara qualqu'un dels nostres pastors manté ben pura, fent d'ella tota una artesanía. Es gràcies a aquests homes —per l'home tècnic actual gairebé desconeguts— que en llur tasca artesanal perpetuen, encara avui l'essència de la nostra arrel i del nostre ésser costumbrista..

Aquest treball tan antic, com és “ses toses” és de poca duració, allargant un poc fins a finals de juny. Això fa que no hi hagi, ni hi ha hagut per ventura mai, homes entregats plenament a n'aquest quefer, tenint que ésser per tant els mateixos guardians del bestiar els qui es veuen obligats, uns millors i altres no tan bé, a aprendre a tondre llurs bens, ovelles i “es xot”.

La feina no és que sigui massa feixuga, donat que hi anaven antany i de fet segueixen anant-hi a colles; això feia que resultàs més entretinguda. A més això possibilitava que es cantassin gloses a voler. Anys enrera solien a anar a escarada, a tant l'ovella; avui qui més qui manco dels nostres tonedors —Joan Costeta, Joan Llevorí, Miquel Pastor,...— van a jornal, 1.800 ptas. al dia, i ben mantinguts. El secret de la rapidesa, a més de l'habilitat del tonedor, està en les “estisores de tondre”,

les quals han de ser ben lleugeres i molt ben esmolades. En el cas, que son ésser freqüent, que es ferí lleument l'animal amb la punta de l'estisora, ja se té preparat dins un casolí “oli de reina”, per a untar la ferida en prevenció de què es pugui infectar. L'experiència ens demostra l'eficàcia de dita substància.

Un bon tonedor —els quals noms ja estan escrits en el Llibre del temps— en cinc minuts tenia tosa una ovella. Avui solen emprar un quart curt. Els preus, com és lògic, han seguit el ritme del temps. Mentres ara fa 25 anys un tonedor, que com hem dit més amunt anava a escarada, cobrava un duro per cada animal; avui solen percebre al voltanta de quinze duros, si bé no són massa els qui vulguin treballar-hi a escarada (a preu fet).

Era costum, i encara ho continuen, portar els tonedors un brot de mata o de romaní a la boca per a evitar sorpreses desagradables amb les mosques que, amb la calor que ja comença a fer aquests dies, voletegen en torn al bestiar; n'hi ha, per altra banda, que prefereixen fumar a les totes en lloc de portar el brot, doncs el fum engega les mosques.

Avui, havent minvat considerablement les guardes d'ovelles a Búger, ha fet que fossin menys els qui sàpiguen tondre. Així i tot tenim l'Amo En Joan Llevorí, l'Amo En Joan Costeta i l'Amo en Miquel Pastor que encara to-

nen de granat, no solsament el bestiar de canostra, sino que les lloguen a les possessions de Son Siurana i Sa Torre d'Alcúda; Son Perera i Sa Torre de Santa Margalida; Ca'ls Reis, Tuixant i Aumallutx d'Escorca, etc. També a més d'aquests tonedors esmentats hi ha l'Amo En Joan de Son Catxo, En Biel Passí, En Xesc Xemer, En Miquel Prom, En Toni Xermer i qualu'un altre que tonen llurs ovelles.

Tot i que el sistema de tondre a màquina s'hagi hagut d'adoptar, per manca de mà d'obra —cada any venen a Búger uns portolans a tondre a màquina— mai ha conseguit superar, ni tan sols igualar a la feina manual. El dibuix que deixa el pas de la tisora, que és digne d'admirar com a obra d'art, li diuen de “gra d'ordi o d'espina de peix”.

Desde que comença la feina fins que acaba es serveixen als tonedors galletes o figues seques, acompanyades d'un tir de caçalla o mescladet, el qual ajuda a aclarir la gargamella per a que les gloses, de tota casta, surtin a balquena.

Vet aquí una mostra d'aquests glosats:

Sa petita les pastura
perquè no tenen pastor,
sa mitjana du es sarró
i sa major llet mesura,
i sa mare per ventura
du es formatge a n'es Senyor.

Atropellau i feis via
i no poseu en conversar,
que l'Amo que les ha de pagar
voldria poder acursar sa nit
i allargar es dia.

Dues peres a un brot
no són de dues pareres,
jo me'n ric de ses garreres
i s'enamorat i tot.

A sa costa de Morell
vaig tondre na Grisana,
va ésser de tan bona llana
cada estisorada un vell.

Sa madona va contenta
quan veu que duis interès,
però encara hi està més
quan l'Amo li pitja es ventre.

Ses toses, antany era tot un art.

“ELS CULLERERS”, un capítol de la història de Búger

Es un fet del qual no en podem prescindir que es desconeix el passat històric. Aquesta desconexió depèn de molts de factors, els quals creim que no és ara el moment d'enumerar-los. Aquest estudi no té altre pretensió més que oferir i posar a l'abast de tots els interessats, interessats que creim haurien d'esser tots els bugerrons, perquè si és cert que res no s'estima si no es coneix, no podem estimar el nostre poble, certament, si no intentam conèixer-lo. I, què millor que anar veient els diferents capítols de la nostra història que han anat teixint, poc a poc, els nostres avantpassats al llarg del temps?

El capítol dels cullerers és un capítol decisiu de la nostra història bugerrona. Es en les pobres mans calloses d'aquell pagès que l'horabaixa, posta de sol, quan venia dels sementers, cansat i afeixugat, encara tenia delit de fer culleres, cullerots, forquetes, ... Es en les mans d'aquests homes on hi trobam tramada la saviesa d'un poble; foren moltíssimes les generacions que gastaren tota la llarga vida a aquest ram tan peculiar de la nostra humil artesanía. I això, no ho podem oblidar, encara que, avui per avui, degut a la irrupció del plàstic i del metal industrialitzats, l'oblit dels organismes competents i l'envelliment progressiu d'aquestes mans enteses, hagin enterrat aquesta tradicional i ancestral menestralia de les culleres, sota la llosa del silenci.

Conèixer l'artesanía dels cullerers és conèixer un poc més la història nostra.

1) ELS CULLERERS

Etimologia del mot:

Etimològicament el cullerer és el lloc on posen les culleres. El Diccionari Alcover-Moll el defineix amb aquests termes: “A Mallorca el cullerer és una posteta o llistó penjat a la paret i que porta un altre llistó clavat davant, de manera que entre un i altre hi ha un espai suficient per a posar-hi les culleres sense que caiguin en terre”¹.

A l'artesà que fabrica les culleres se li anomena “culleraire” o “cullerer”. Encara que es pugui fer una petita diferència entre l'un i l'altre, segons el Diccionari esmentat, es poden utilitzar dits termes com a sinònims. Heu-los aquí: Culleraire: “qui es dedica a fer culleres, especialment de fust”; Cullerer: “fabricant o venedor de culleres, i especialment el fabricant de culleres de fust”².

DIARI DE BUJA (Separata, Juny 1980)

D'aquests dos mots el que he elegit i utilitzaré al llarg d'aquest treball, ha estat el segon, “cullerer”, per a designar al fabricant de culleres o forquetes de fust. No sé si hi ha hagut mai cap artesà que s'hagi dedicat únicament a fabricar forquetes; desconec si a Búger n'hi ha hagut cap mai. El qui fabricava les forquetes o forquilles, era el mateix que fabricava les culleres; de fet no existeix el mot “forqueter” al Diccionari Alcover-Moll. Així, per tant, se li podria anomenar indiferentment “cullerer” o “forqueter”; si bé sempre se li ha dit “cullerer”, per ventura perquè la fabricació de forquetes era una branca especialitzada del cullerer, doncs encara que les forquetes les facin els mateixos cullerers, no tots ne saben fer³.

Característiques d'aquests menestrals:

Fer de cullerer no és una feina gaire senzilla, més bé és una feina que resulta incòmoda, doncs estones t'has d'asseure damunt un tronc, sobretot a la primera operació de la fusta, que és quan se li dóna forma, després t'has de canviar de lloc per a buidar-la, i així fins a un parell de vegades.

A més un cullerer necessita tenir bon pols i anar clars —els bevedor d'alcohol no serveixen— ja què en tot moment l'eina, sempre ben esmolada, passa molt aprop de la mà o del taló del peu de l'artesà. Mn. Bartomeu Mulet i Ramir, al seu estudi "la casa mallorquina", publicat a la Historia de Mallorca de Mascaró Pasarius, descriu així el treball de cullerer: "La artesanía de las cucharas es trabajo nada fácil ni incómodo. El artesano trabaja sentado sobre un tronco mediano en el que se sienta a horcajadas. Así ejecuta la operación preliminar: dar forma a la madera de modo que se adivine el mango y lo que será el cuenco de la cuchara. Luego se cambia el tronco por un marés para proceder al vaciado propiamente dicho y en este momento es obligado ayudarse con el pie, más exactamente con el talón, sujetando así la cuchara que va haciendo. En todos los casos, la herramienta siempre cortante, muy afilada, pasa a milímetros de la piel del artesano, ya sea de la mano ya sea del pie. Es necesario tener buen pulso y no beber nada de alcohol. Una vez la cuchara, a golpes de pequeñas hachas, ha cobrado una forma bastante aproximada a lo que será definitivamente, llega la operación de acabado y pulido"⁴.

Suposam que en un principi aquesta menestralia devia esser un complement de la dedicació a l'agricultura. El pagès quan venia del camp els vespres o la temporada d'hivern quan no hi podia anar degut a les inclemències del temps es dedicava a fer culleres i forquetes, així no perdia temps i a la vegada guanyava cabal. Era, per tant, una activitat complementària.

La dona i els fills i filles també hi tenien un lloc, el seu lloc, en la fabricació de culleres. Encara que la part més feixuga quedava reservada als homes, per exemple l'entaulat, la dona les buidava i els fills des d'una edat molt jove, asseguts a la rotllada devora l'escaufa-panxes, li donaven raspa, llima, i paper d'excat. Era una indústria ben casolana, en el sentit més estricte del terme.

Era una escena típica i ben familiar veure les mesades d'hivern, la temporada de matances, sobretot, tota la família enganxada en aquest quefer. L'edat avançada tampoc dispensava d'aquesta tasca familiar. Prou bé mereix que aquí citem l'Amo En Pau Pola, que n'aprengué ja ben empès, i passats els vuitanta anys, encara hi treballava ben agosaradament, i podem afirmar com diu el seu fill Joan que "se n'anà d'aquest món fent culleres"⁵.

Fins a mitjan segle passat no trobam bugerrons que signin amb la professió de "cullerer", doncs fins aleshores la majoria d'ells, per ventura, no hi treballaven a aquest quefer en dedicació plena. Qui sap si aquesta és la causa per a què els cullerers mai es constituïssin en associació, jurídicament en "gremis". Tal volta quan arribà el moment, amb personal adequat i competent per a formar un gremi —mitjan segle dinou— aquests ja estaven abolits, doncs és a final del segle XVIII, principis del XIX, quan el lliberalisme econòmic declara fora de la llei als gremis⁶. De fet a l'estadística del número de components que formaven els gremis d'artesans a Mallorc, l'any 1788, no apareix ni un sol cullerer⁷. Hi cabria la possibilitat també de què aquests juntament amb altres artesans, de diferent ofici, consti-

tuïssin una sola entitat jurídica⁸; la qual cosa era possible aleshores.

Però podem afirmar que entre tots ells hi havia molt bones relacions, encara que no estassin associats; ho demostra el fet que, entre tots, replegassin la llenya necessària per a cremar als festers, que il·luminaven la Plaça i el carrer Major durant les festes patronals de Sant Pere, així com la recollida de la teia dels pins. Un dels encarregats de recollir-la, a principis de segle, fou Mestre Sebastià Talls⁹, que vivia a n'Es Pujol, el qual sempre solia percebre un donatiu de l'Obreria de Sant Pere, responsable de l'organització de dites festes¹⁰.

Referències històriques més antigues:

L'origen d'aquests menestrals, tan antics i a la vegada tan arrelats dins el nostre poble —els quals serveixen per a donar nom a Búger arreu del país— es perd dins la foscuria del passat.

Es gairebé impossible saber com i quan vingué l'artesanía de les culleres a Búger ja que abans de la segona meitat del segle XVI és poquíssima la documentació de què disposam. Als inventaris mallorquins les primeres cites de culleres de fusta que trobam són de mitjan segle XV: "Item dos culleres de fust" (Inv. Peretó, 1468), "Item un arquibanch vell trencat amb unes esculles e culleres de fust" (Inv. Torella, 1436)¹¹. Tal volta, qui sap si aquestes "culleres de fust" de què parlen aquestes inventaris eren fabricades pels artesans conreadors de l'alqueria de Búger, la qual ja havia experimentat un cert creixement, pels volts de 1425!¹². Però tot això són pures hipòtesis.

Les primeres referències històriques que trobam als nostres arxius, són més bé recents, daten de començaments del segle XIX, encara que amb insinuacions implícites de finals del XVIII, "Llibre de Baptismes 1758-1850". Al Llibre de l'Obreria de Sant Pere, any 1769, trobam un tal "mestre Antoni Cullera"¹³; el mot "Cullera", seria un llinatge: seria un malnom d'una família que ja d'enrera es dedicava a fer culleres? seria un cullerer? Qui sap! Sigui el que sigui, el que és veritat és que ja trobam bugerrons emparentats amb aquesta artesanía.

A la partida de Baptisme de Margalida Maria Capó, any 1838, trobam: "...hija legítima de Damián Capó, cuxarero, (...) abuelos paternos Juan Capó y Rosa Alemany, cutxareros. 'Un any més tard trobam: "...Pere Josep Buades Capó (...) siendo los abuelos maternos Jaime Capó y Antonia Terrassa, cutxareros"¹⁴. Aquí tenim dos matrimonis majors, doncs ja són avis, que treballen de cullerers; segur que ja duïen molt d'anys de rodatge en aquesta professió.

El fet que abans d'aquesta data i en aquest mateix llibre, no trobem altres noms amb professió de cullerer, és degut a que un Vicari va recopilar de la manera més breu possible els baptismes que s'havien celebrat la segona meitat del segle XVIII, deixant així de banda les dades secundàries com eren l'adreça, la professió dels pares, avis, padrins i testimonis, etc. Per altra banda, als demés llibres sacramentals d'aquesta època —defuncions i matrimonis— tampoc apareix la professió del subjecte.

De llavors ençà aquests menestrals anaren multiplicant-se a mesura que creixia la població.

L'esplendor d'una època:

Com acabam de veure és gairebé impossible respondre a aquestes qüestions, quan es començaren a fer culleres a Búger? d'on provenia aquesta artesania? en un principi, fou un treball de poques persones? ...

Però si que hem trobat dades més que suficients per a atracar-nos a una època en la qual són moltíssimes les famílies que si dediquen —més d'una trentena de cases¹⁵— mitjan segle XIX; en aquest sentit no és gens ni mica estrany que n'Antoni Furió a la visita que feu a la nostra vila, després de passar per Campanet, els anys trenta, quedàs esglaiat al veure la quantitat de bugerrons que hi treballaven, tants que la fabricació abastava tota Mallorca, "...es gente laboriosa y dada a la industria, pues aquí se trabajan en madera, cucharas, tenedores, y otros utensilios de cocina, con que se provee la Isla"¹⁶, com dirà pocs anys després a la seva obra "Panoramaa óptico-histórico-artístico de las Islas Baleares", quan es referirà a la nostra vila.

Són abundoses les referències que trobam d'aquests anys als nostres Arxius, sobretot al de la Parròquia, concretament als Llibres sacramentals, sota aquestes denominacions, "cuyere", "cullarer", "cutxarero", "cucharero",... Fixem-nos en aquesta partida de baptisme de l'any 1860: "Paula Capó Capó. Hija legítima de Tomás Capó, natural de Búger, de empleo "cuyere" y de Gerónima Capó (...). Fueron padrinos Antonio Capó y Catalina Capó, naturales de Búger, de oficio "cuyeres" (...) siendo testigos Antonio Capó y Miguel Capó, naturales de Búger y de oficio "cuyerers"¹⁷. Aquí ens trobam amb una família totalment dedicada a aquesta artesania.

Es també prou significatiu que en un breu espai de temps, de quasi 35 anys (1865-1899) morissin 19 cullerers (vegeu quadre adjunt), sense comptar tots els altres que morien no tenint dedicació plena a aquest treball, doncs, com és natural, al Llibre de Defuncions sols s'acostumava registrar la professió que un s'hi havia dedicat plenament. Així molts que posen de professió "conrador" o "moliner", també hores buides les dedicaven a fabricar culleres. Si relacionassim els llinatges ens adonariem que la família dels Capó —els "Alois", provenen d'ella— hi estava abocada totalment a aquesta feina.

L'Amo En Tomàs Payeras Castanyola.
L'únic cullerer que queda
de la llarga teringa
que hi havia antany,
encara que retirat.

L'Amo En Pau Pola,
camperol, ja ben empés,
decideix aprendre a fer culleres.

De totes aquestes dades podem deduir que les dècades dels anys 40 al 80 del segle XIX —cal tenir present que aleshores Búger té el cens més elevat de la seva història, 1.228 habitants— pertanyen a l'Edat d'Or de la nostra original artesania. Es en aquest sentit que l'Arxiduc Lluís Salvador, a la seva obra "Costumbres de los Mallorquines II", descrivint la casa pagesa mallorquina, es veurà obligat a parlar de les culleres de Búger: "en otro lado está el "cullarer", cucharateo, que consiste en una tabla provista de ranuras donde se meten las cucharas. Estas cucharas suelen ser de madera y se labran en Búger; entre ellas acostumbra a tenerse algunas más finas de boj, de cuya leña suele ser también el "cullerot", cucharón,..."¹⁸.

I no serà solsament des d'un punt de vista quantitatiu que tindran importància les nostres culleres arreu del país; els autors remarcaran que són obra de veritable artesania: "las cucharas de la casa payesa mallorquina eran de madera, hechas en la villa de Búger como obra de verdadera artesania a la que se dedicaban muchos artesanos", com ens dirà Mn. Bartomeu Mulet, al treball esmentat, "La casa mallorquina"¹⁹. M'han contat que les fabricades pels "Castanyoles", l'Amo En Jaume, l'Amo En Tomàs,... eren les més cotitzades²⁰.

Cap a la decadència:

A mesura que transcorrien els anys veim que minva el número d'artesans que pertanyien al sector dels cullerers. Així malgrat que a partir de 1913 no apareixi la professió del difunt, al llibre de Defuncions, trobam poquíssims cullerers; entre ells cal esmentar l'Amo En Joan Capó Puigserver que mor l'any 1912, a l'edat de 78 anys, havent-se dedicat tota la vida a treballar-hi²¹.

Què succeïa? Poc a poc aquest treball deixà d'esser hereditari. Els fills dels cullerers prefereixen els quefers del camp, o la recent estrenada a Búger artesania de les sabates, abans de seguir les petjades dels pares i avis. Endemés cal notar que també hi va incidir molt la decadència dels moliners; doncs, com hem dit anteriorment, aquests també s'hi dedicaven hores perdudes a fer culleres. Els moliners l'Amo En Toni Garindo, l'Amo En Tià Borreó, l'Amo En Pere Petit, l'Amo En Llorenç Prom, entre

d'altres, tota la vida feren culleres, sobre tot les temporades hivernals²². Per tant, és ben natural que a mesura que minvava el número de moliners, repercutís en els cullerers.

Així i tot quedaren encara famílies que es resistiren a abandonar una feina apresada per tradició popular, posem per cas el matrimoni Jaume Capó Gamundí, Ca's Cristo (1881-1930) i Antonia Capó Martorell, Novia (1883-1965), al carrer de Ca'n Ruqueta; l'Amo En Cloquell, carrer d'Es Forn; L'Amo En Josep Bo, a Ca Na Guidons; L'Amo En Jaume Castanyola a n'Es Puig; L'Amo En Miquel Cogul, al carrer de a'Escola; l'Amo En Joan Bo, al mateix carrer i que n'ensenyà a moltes famílies; l'Amo En Josep Aloi, a n'Es Castellet; l'Amo En Miquel Aloi, a n'Es carrer d'Es Sol; l'Amo En Jaume Palm, a Sa Plaça. Altres famílies, com Mestre Pere Bo i el seu fill Josep, solsament feien cullerots de matances i altres utensilis de cuina, els primadors. També es donava el cas que hi havia, dones sobretot, que buidaven culleres a algú que tingués molta demanda. Sabem que Madò Antonia Novia, ja vidua, entre altres dones, ne buidava per l'Amo En Miquel Cogul.

En temps de la República i la Guerra Civil Espanyola, anys 30, que escassejava la feina, les culleres eren una sortida per no quedar desenfainats i haver-te de menjar les ungles. Tot d'una que hi havia més feina les tornaven a deixar. L'Amo En Miquel Capó Saletas, de Ca n'Aloi (1900-1974) que n'havia après d'al·lot, durant el "Movimiento" s'hi tornà a aferrar per un parell d'anys; després les deixà fins als anys 60, fent feina a carreteres; una

vegada ja retirat de la professió de carreter les tornà agafar fins a la mort.

Fins i tot per aquest temps, hi ha certs aires d'optimisme, respecte a una possible mecanització d'aquesta indústria. L'Amo En Jordi Pericàs, Banyeta (1891-1956), que feia de botiguer al carrer de Sant Llorenç, instal·la al seu taller de culleres un "sin-fi", "es borino", li deien pel renou que feia. Això feu que s'adelantàs més la feina, ja que en tenia una de patró per a dibuixar-la. Així les dues primeres fases —donar-li la primera forma i el buidat— en part eren mecanitzades²³.

Però prest aquesta eufòria s'apagaria, a partir dels anys 40 la disminució anava augmentant considerablement. L'historiador, Jaume Lladó i Ferragut, ens dirà d'aquest temps: "La villa de Búger es un pueblo alegre en donde hay todos los adelantos modernos. Sus productos son almendras, cerdos cebados y la industria local de cucharas de boj, hoy algo abandonado"²⁴. Ja era treball de mitja dotzena de vells que no les quedava altre remei que aguantar fins a la mort.

Tres cullerers quedaven per enllà dels anys 60: L'Amo En Tomàs Payeras de Ca'n Castanyola (1909), camperol, que descendeix de la família de cullerers d'Es Castanyoles; malgrat encara fos jove les hagué de deixar per motius de salut. L'Amo En Miquel Capó Saletas, Aloi, (1900-1974) que acabava de jubilar-se, volia passar els darrers anys treballant com a passatemp, en aquesta professió que havia après de bergantell; i l'Amo En Pau Buades Alemany (1893-1976) que n'aprenqué passats els 50 anys i en va fer fins els darrers dies de la seva vida.

L'Amo En Miquel Aloi fent culleres de fusta.

Tres fases en la fabricació d'un "cullerot", en les quals es pot veure la intervenció del cos del treballador.

D'aquests dos darrers, solsament l'Amo En Miquel Aloi treballava en el sistema antic: "Solamente hay dos "cullerers" que se dedican a este trabajo tradicional. I uno, que ya es muy viejo, ha tenido que deshechar el sistema típico. O sea, que ya solo queda un "cullerer" a la vieja usanza (...). El cullerer único que en Mallorca trabaja según el arte aprendido hace cientos de años, se llama Miguel Capó Saletas y se le conoce por l'Amo En Miquel Aloi"²⁵ informava un periòdic d'aleshores.

Tant l'Amo En Pau com a l'Amo En Miquel, les traslladaren a Ciutat durant un parell d'anys perquè oferissin una mostra de la seva típica artesanía. Eren els temps de la "Feria Nacional de Artesanía y Turismo" dels anys 1961, 62 i 63. Les respectives famílies s'enorgulliren d'aquest fet.

La premsa del país comentava, ja a l'acabament total d'aquesta artesanía: "La artesanía ocupó antaño un lugar importante en la economía de la villa siendo la fabricación de zapatos, cencerros y cucharas y tenedores de madera, la labor artesana que ocupó a muchas familias. Hoy sólo quedan dos cuchareros que se han resistido a abandonar unas labores aprendidas por tradición familiar"²⁶.

El mes de novembre de 1976, fou una data clau per a la clausura de l'artesanía de les culleres i forquetes de fusta. Moria l'Amo En Pau Pola, el darrer cullerer en actiu, i amb ell es tancava un capítol important de la nostra història. La premsa local informava d'aquesta manera: "La semana pasada con la muerte del último artesano de cucharas, terminaba en Búger una tradición de más de trescientos años. Murió días atrás, Don Pablo Buades Alemany, más conocido por "l'Amo En Pau Pola", último artesano de cucharas, industria característica de Búger durante muchos años. Con esa muerte ha muerto una tradición"²⁷.

II) LES CULLERES

Material utilitzat per a la fabricació:

Ordinàriament les culleres eren de pi; per a les més fines s'emprava el nesprer o taronger. La llenya millor és el boix, que es troba a la muntanya, devora Es Pedregueret (Tomir) i a sa Calobra. D'aquesta fusta solien fer les de luxe i, per tant, eren les més cotitzades²⁸. El que encaria la llenya de boix era degut al desplaç, doncs el cullerer havia d'anar a cercar-la a la muntanya. De boix actualment ne queda molt poc. A vegades, també s'ha fet feina amb Aladern, arboçar i olivera.

Tant la llenya d'aladern, com la de nesprer abans s'ha de bullir perquè no torni fosca, de color groguenca.

Evolució del preu de les culleres:

Com és natural les culleres es cotitzaven segons les circumstàncies socio-econòmiques del país. Amb tot, donat que n'hi havia de millor qualitat que les altres el preu resultava desproporcionat, amb diferències molt notables. Així hi va haver temps que les culleres de boix, sortiren quatre vegades més cares que les ordinàries.

Les culleres i forquetes es solien vendre a dotzenes, a vegades a tant la "grossa" (12 dotzenes), mentres que els cullerots anaven a tant la unitat.

Fixem-nos en la llista de preus corrents que circulaven ara fa 100 anys, per enllà de 1880²⁹:

Cullerera	0'50 ptes.
Cullera, dotzena	0'25 ptes.
Forquetes, dot.	0'25 ptes.
Cullera de boix dot.	1'00 ptes.
Forqu. de boix dot.	1'00 ptes.
Cullerot	0'50 ptes.
Cullerot de boix	0'75 ptes.

Baldament aquests preus augmentassin, sempre es queixaven que el guany era poc, doncs, les venien baratíssimes, comparat amb altres articles d'artesanía. Els anys 15 al 20, d'una dotzena de culleres de llenya normal —de pí, posem per cas— es pagaven de 30 a 40 cèntims³⁰; anys més tard, cap als anys 30, en vengueren a 13 ptes., la grossa³¹. Al voltants dels 40 experimenten una considerable puja, arribant a valer 9 pessetes la dotzena³².

Paral·lelament al nou ritme de vida, any amb altre van pujant. Ja ben entrada la dècada dels anys 60, un cullerot val 16 ptes., una dotzena de culleretes, unes 25 ptes., i el cobert (cullera i forqueta) —no la dotzena, com succeïa abans— unes 20 ptes.³³. Els darrers cullerots que feu l'Amo En Miquel Aloi (1974) les vengué a 80 ptes.

Si tenim en compte el temps que es necessita per a fer aquests utensilis —cullerots, dues hores; cullera o forqueta, hora i quart— veim que el jornal del cullerer havia d'esser magre de precís.

A més de la feïnada que duïen, cada cullera abans d'estar acabada precisa nou operacions distintes: donar-li forma, buidar-la, entaular-la, donar-li raspa per matar els caires, llima, paper d'excat...; en total són un grapat de vegades que el cullerer se les ha de passar per les mans. En totes aquestes operacions és notable la intervenció del cos del treballador. El pit, el taló del peu i el coll serveixen de recolzament, per a la peça o l'eina.

Aquest fou, segons profetitzaren els darrers cullerers, el motiu pel qual aquesta artesanía ha vinguda a menys, fins a arribar a la desaparició total³⁴.

La venda de les culleres:

Darrerament les poques que es feien, el comprador les prenia de les mans del cullerer, la demanda era de veure.

Però no sempre fou igual. Succeïa antany, quan la competència estava més accentuada, que els cullerers es veïen obligats a anar a fer "plaça", doncs pel fet de no estar associats no tenien un "mestre" que se'n cuidàs de la comercialització. Conten que a principis de segle, de bon dematinet, el cullerer enganxava la bístia al carretó i cap a Muro, Santa Margalida, Petra, Artà, Manacor..., a vendre la seva artesanía. En temps del "Movimiento Nacional" anaven pels pobles de la Comarca —Caimari, Manacor, Selva— a vendre-les, igual que avui anar a vendre peix.

Les fires o els mercats de més tradició, com els dimecres a Sineu, els dijous a Inca, els diumenges a Sa Pobla,... Es Dijous Bo, Sa Fira de Maig..., mai hi mancaven els cullerers a oferir el seu gènere. Hi havia també qui les enviava a Ca s'Oller, —casa que venia articles de pagesia— situat a la costa del "Teatre Principal" de Ciutat; o a Ca'n Blancos d'Inca³⁵.

En temps de matances era de veure la gentada que venia de foravila a Búger a comprar-ne, sobretot, "cullerots de matances".

Es gairebé impossible saber fins a on arribaren les culleres i forquetes fetes a Búger, ja que una vegada sortides del taller no les pots encaçar. Ara bé, si que podem afirmar que, endemés d'abastar tota Mallorca —com hem vist anteriorment a la refe-

rència d'Antonio Furió— ultrapassaren les nostres fronteres naturals. Sabem que una grapada de vegades L'Amo En Pau Pola, aquests darrers anys, n'envià a Menorca, concretament³⁶. També hem sentit a dir que bugerrons que vivien a la Península n'enviaven a demanar, fins i tot algun que vivia a Amèrica llatina se'n dugué culleres i forquetes fetes a la seva vila natal.

Eines per a fer culleres³⁷:

Les eines pròpies del cullerer que ha d'emprar per a fer culleres i forquetes són:

Es mosso: Es un tronc curt i rodó que es posa davall els genolls —el cullerer seu enterra o damunt un coixí—. Aquest tronc du unes mosses o motlures rodonenques i poc fondes, de diferents tamanys i formes que vénen a ser com el motle de les culleres, i així no escapa mai i fa més bon treballar. Es mosso es va girant segons quina sigui la peça que han de fer.

Sa Xapeta: Es de ferro i s'empra per buidar la cullera de per llarg. N'hi ha de diferents tamanys, segons s'hagin de fer culleres, cullerots o culleretes.

S'aixa: Serveix per a entaular la peça de fusta. Entaular vol dir fer les cares planes de lo que serà la cullera. Per això es va llavorant, damunt i davall el troç de fusta, fins que es queden les dues cares planes.

Sa destral d'entaular: Té d'especial que el cap de darrera és pla a la banda esquerra. Els qui l'han d'emprar no poden esser esquerrans. No es peguen destrallades, sinó que es col·loca la destral allà on volen, i amb uns cops de massa damunt ella, se'n du lo que nos fa nosa i, per tant, volem llevar.

Es xorrac i el cer: Serveixen per a fer les forquetes; per tant, no s'ha d'emprar la xapeta, ja que no s'ha de buidar res. Aquest xorrac només talla quan l'empenyen i serveix per a ver les pues de la forqueta. Llavors es retoquen i es poleixen amb el "cer", i amb el ferro de polir.

Sa raspa i sa llima: Són per a polir les culleres i forquetes. Poc a poc s'han de matar els caires.

Sa pell de peix d'escat: En bon mallorquí li diuen "paper de vidre" (cast. "papel de lija"), molt fi i que també s'empra per a donar la darrera mà a les peces.

Aquestes eren les eines, no massa, que havien de manejar els artesans per a elaborar els instruments de fusta que fins despusahir empràvem els mallorquins per a menjar.

III) UN FUTUR AMB POQUES ESPERANCES DE RECUPERACIO

Després de la mort dels darrers cullerers en actiu —concretament l'Amo En Pau Pola— els bugerrons han perdut els desitjos de recobrar l'artesanía que en un passat, no massa llunyà, caracteritzà la nostra vila i que tots la tenien com a "cosa ben nostra, de Búger"³⁸. Ningú mai s'hagues pensat que el que antany havia sostingut un bon estol de famílies arribàs a acabar assuaxí.

Això no vol dir que no n'hi hagi, tant entitats, com particulars, que tinguin molt d'interés en reco-

brar-les. De fet, les informacions que feia a la premsa, l'any passat, el fill Joan, de L'Amo En Pau Pola, eren una glopada d'esperança per tots els qui estimam el nostre poble, la seva història, els seus costums...; "jo tenc promés —deia— que un dia agafaré tots els ormetjos, i en tornaré fer, perquè mun pare me'n va ensenyar. Jo sé entaular; sé buidar ses peces; tenc totes ses eines, sé tots es noms, i sé manejar tot aquest carro-portal. I un dia en tornaré fer, encara que just sia per ressuscitar es nom de mun pare, i perquè aquesta indústria bugerrona no s'acabi de tot"³⁹.

Ara bé no basta estimar una cosa, hi ha d'haver força, coratge i voluntat, és a dir, anys, joventut. Encara que trobem en el passat persones majors fent culleres i forquetes, no és lo seu. Així nos ho deia el cullerer, ja retirat, l'Amo En Tomàs Castanyola: "Jo me vaig aturar de fer-ne a causa de l'artrosi. Es una feina molt cansada; s'han de pegar molts de cops i si no ho creuen que ho provin i ja me donaran sa contesta"⁴⁰. A més avui, així com están les coses, qui més qui manco cerca treballar lo menys possible i guanyar molt; això fa que les culleres i forquetes, fetes a mà, avui haurien de valer un "ull de sa cara"; "... veig molt difícil les possibilitats de recuperar aquesta artesania perquè per a fer una cullera o cullerot es necessita molt de temps i tothom vol guanyar molt, i molta gent vol pagar poc. Tenguem en compte que el ferro i l'alumini han estat els seus grans enemics", me deia l'altra dia l'Amo En Tomàs. Per tant, si no hi ha gent jove il·lusionada en treballar-hi, mecanitzant certes fases d'aquests utensilis, no farem res.

Encara que a tots els bugerrons nos sàpiga molt de greu que una cosa com "ses culleres de fusta",

L'Amo En Pau Pola i l'Amo En Miquel Aloi a la "Feria Internacional de Artesanía y Turismo", dels anys 1961, 62 i 63.

que sempre han estat típiques de Búger, hagin tingut que morir, no ens ha quedat altre remei que assistir a l'enterrament d'un capítol de la nostra història, els cullerers, amb poquíssimes esperances de ressuscitar-lo, al menys avui. El futur ja dirà.

IV) ELS CULLERERS AL NOSTRE CANCONER

Essent Búger terra de glosadors, aquests no podien oblidar a llurs glosats l'artesania pròpia nostra. Vet aquí una mostra que ens ofereix el glosador Miquel Perelló Villalonga, Canta:

Búger és un poble petit
dalt d'un pujol elevat,
no està industrialitzat
i el seu terme és reduït
i això ha contribuït
que alguns haguin emigrat.

A mitjan segle passat
trenta famílies enteres
se vivien fent culleres
artesans de veritat,
obrant amb facilitat
tota classe de maderes.

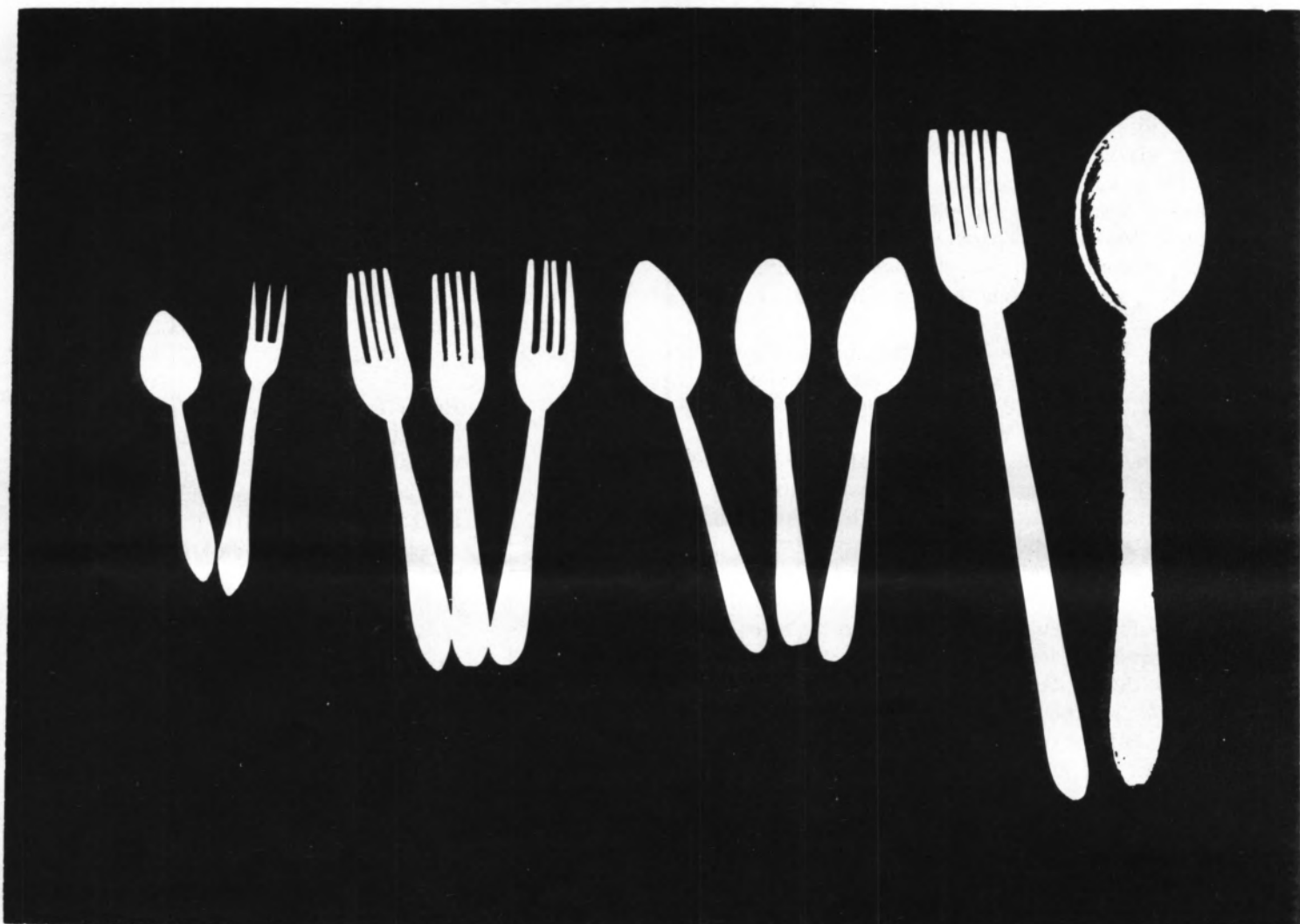
Per culleres i forquetes
es pi era lo primer,
quan volien quedar bé
empraven taronger
des, bri ses troçades dretes,
que eren d'un color groguetes
i fines com un paper.

Quans pocs carros existien,
amb un ase en ses baiasses
per Ciutat, mercats i places,
bugerrons compareixien
que ses culleres venien
en varietat de classes.

Segons he sentit contar
que amb una saqueta plena,
damunt es cap o s'esquena
anaven a peu a Artà,
i les solien pagar
a dos reials sa dotzena.

tots hauríem d'aplaudir
es nostros avantpassats,
que passant calamitats
varen saber subsistir,
molta feina i poc dormir,
llavor no hi havia parats.

Per molts es desconegut
tot lo que un temps succeïa,
i els cullerers que hi havia
poc a poc han desaparegut,
i Búger pareix que ha perdut
una gran artesania.

Culleres, cullerots, forquetes, culleretes, fabricades a Búger. Obra de l'Amo En Pau Pola

Tant de bo, aquestes pàgines serveixin per a sensibilitzar a tots els bugerrons i a tots els amants de la nostra artesanía —sobretot la relacionada amb les culleres i forquetes de fusta— sobre la importància que aquesta ha tingut i pot tenir pel nostre país. De no regular, fomentar i promoure les distintes varietats artesanals de sasa nostra, en un futur immediat desapareixeran totes elles.

Pens que les entitats de caire culturals, el mateix Ajuntament, a través de la Comissió de Cultura —per ventura creant cooperatives— haurien d'esser els primers interessats en no deixar morir el treball artesanal; de no fer-se així solsament viurem de records, de nostàlgia d'un temps passat i que avui són pàgines i més pàgines de la nostra història. Cal, per tant, que, entre tots, els qui estimam lo nostre refacem el nostre present i intentem bastir un futur nou, marcat per l'amor a n'aquest passat que teixiren els nostres padrins i repadrins.

JOAN PONS I PAYERAS

Búger, 29 juny 1980
Diada de Sant Pere

Molí Ca'n Borreó. (Anys 30).

BIBLIOGRAFIA I FONTS CONSULTADES

- ¹ *Diccionari Alcover-Moll Català-Valencià-Balear*, pàg. 849. Tom III.
- ² *Ibid.* pàg. 849.
- ³ Cf. *Diccionari esmentat*.
- ⁴ **Bartomeu Mulet Ramis**, *La casa mallorquina*. Publicat a la "Història de Mallorca", coordinada per Mascaró Pasarius; pàgs. 277-278. Tom V.
- ⁵ Entrevista publicada a *Diario de Mallorca*, pàg. 26. Dia 6 de maig 1979
- ⁶ **B. Quetglas Gayà**, *Los gremios de Mallorca*. Imprenta Mn. Alcover 1939. Pàg. 253.
- ⁷ Cf. Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana, tom VII, Pàg. 144.
- ⁸ Cf. *Ibid.* *Los gremios de Mallorca* pàgs. 47-48.
- ⁹ Informació facilitada per En Miquel Pericàs Bueno.
- ¹⁰ *Llibre de Comptes de la Obreria de Sant Pere 1775-1890, Búger* N.º 36.
- ¹¹ Transcripció presa de l'estudi esmentat *La casa Mallorquina*, de **Bartomeu Mulet Ramis**.
- ¹² Cf. **Mn. Rafel Miralles**. *Historia de Campanet* Vo. I. Imprenta Mn. Alcover, 1933.
- ¹³ *Llibre de Comptes de la Obreria de Sant Pere*. N.º 36. Pàg. 13 v.
- ¹⁴ *Llibre Baptismes 1758-1850*. Pàg. 145 i 154, respectivament. Arxiu Parroquial, Búger.
- ¹⁵ El Cullerer l'Amo En Tomàs Castanyola me contà que de petit sentia a dir a son pare i al seu padrí que havien vist més de 30 tallers de cullerers.
- ¹⁶ **Antonio Furió**, *Panorama Optico-Histórico-Artístico de las Islas Baleares* Impr. Gelabert, Any 1840. Pàg. 130.
- ¹⁷ *Llibre Baptismes 1850-1881*. Pàg. 60. N.º3.
- ¹⁸ **Luis Salvador**, *Arch. Costumbres de los Mallorquines, II*. Any 1882. Pàg. 53.
- ¹⁹ *Ibid.* Pàg. 277.
- ²⁰ Informació facilitada per l'Amo En Miquel Borreó, l'Amo En Miquel Putxer, entr molts d'altres.
- ²¹ *Llibre de Defuncions 1904-1978*, n.º 2. Pàg. 29.
- ²² Informació facilitada per l'Amo En Toni Garindo i l'Amo En Miquel Borreó, ambdós fills de moliners.
- ²³ Informació facilitada pel fill Miquel de l'Amo En Jordi.
- ²⁴ **Jaume Lladó i Ferragut**. *Rev. Studia*, desembre 1946. Pàg. 181.
- ²⁵ *Baleares*, 3 de maig 1968. Pàgs. centrals.
- ²⁶ *Diario de Mallorca* 10 desembre 1975. Pàg. 17.
- ²⁷ *Ultima Hora*, 22 novembre 1976. Pàg. 11.
- ²⁸ Informació facilitada per fills de cullerers.
- ²⁹ *Ibid.* Luis Salvador. Pàg. 59.
- ³⁰ Inf. facilitada per l'Amo En Miquel Borreó que de petit acompanyava son pare a vendre'n.
- ³¹ Inf. facilitada per madò Bet Cogula que de jovençana ajudava a son pare, Miquel Cogul, a fer culleres.
- ³² Inf. facilitada per Madó Margalida Massaneta, esposa del cullerer Miquel Aloi.
- ³³ *Ibid.* *Baleares*. 3 de maig 1968.
- ³⁴ *Ibid.* *Baleares*.
- ³⁵ Inf. facilitada per Na Bet Cogula i En Miquel Glori, ambdós fills de cullerers.
- ³⁶ Cf. *Diario de Mallorca* 6 de maig 1979. Pàg. 26.
- ³⁷ En Joan Pola, Fill del cullerer l'Amo En Pau Pola, les enumera i explica detalladament a cada una d'elles a una entrevista que li feu *Diario de Mallorca* 6 de maig 1979.
- ³⁸ Tots els cullerers entrevistats els anys 60 afirmaven lo mateix.
- ³⁹ *Ibid.* *Diario de Mallorca*.
- ⁴⁰ Paraules textuais que m'escribí el cullerer l'Amo En Tomàs Castanyola a arrel del qüestionari que li vaig adreçar, així com a tots els altres parents de cullerers, pel present estudi.

CULLERERS MORTS ENTRE 1865 I 1899

Joan Capó Siquier 1776-1865	Fill de: Damià (C) i Margalida.
Joan Capó Fiol 1846-1870	Fill de: Miquel (C) i Joanaina
Sebastiana Capó Capó 1782-1876	Vidua de Antoni Capó (C)
Jaume Payeras Tortell 1804-1878	Fill de: Miquel (C) i Francinaina
Pere Josep Capó Capó 1810-1880	Fill de: Pere Josep (C) i Joanaina
Tomàs Capó Capó 1823-1882	Fill de: Josep i Catalina
Sebastiana Capó Siquier 1807-1883	Vidua de Jaume Payeras (C)
Pere Josep Capó Gamundi 1831-1887	Fill de: Pere Antoni i Joanaina
Miquel Payeras Capó 1831-1887	Fill de: Jaume i Sebastiana
Damià Capó Capó 1863-1888	Fill de: Miquel i Catalina
Miquel Capó Capó 1814-1889	Fill de: Antoni i Sebastiana
Pere Josep Capó Martorell 1836-1891	Fill de: Pere Josep (C) i Agnès
Pere Antoni Capó Martorell 1840-1893	Fill de: Pere Josep (C) i Agnès
Antoni Capó Puigserver 1838-1893	Fill de: Damià i Francesca
Antoni Capó Capó 1851-1893	Fill de: Miquel i Catalina
Camí Capó Capó 1804-1896	Fill de: Joan i Rosa
Miquel Capó Fiol 1824-1897	Fill de: Miquel (C) i Joanaina
Damià Capó Perelló 1811-1898	Fill de: Miquel i Catalina
Jaume Payeras Capó 1827-1899	Fill de: Jaume i Sebastiana

(C) Significa que també el seu pare era cullerer.

N.B.: Aquestes dades estan preses del "Llibre de defuncions d'adults" N.º 18, 1861-1877 i del següent, N.º 19, 1878-1903.

Treballadors de Ca's Mestres.
(Any 1923).

“100 anys d'història del nostre poble”

(Exposició fotogràfica)

Estam completament convençuts que l'Obra Cultural Balear a Búger aconseguirà un nou èxit amb motiu de l'exposició fotogràfica que tindrà lloc al seu local social, i que permanixerà oberta els dies 28, 29 i 30 de juny, així com totes les vetlades de dissabtes i diumenges del mes de juliol.

Aquesta exposició sota el nom de “100 anys d'història del nostre poble” estarà composta per més de 150 fotografies, els originals de les quals han estat oferits per la majoria de gent de Búger i també per residents d'altres poblacions emparentats amb bugerrons.

Des d'aquí aprofitam per a donar les gràcies a totes aquelles persones que hi han col·laborat d'una manera desinteressada perquè s'hagi pogut realitzar, especialment al nostre coordinador, D. Miquel Pericàs Bueno.

També volem dir que als darrers números de “Diari de Buja”, feren una crida a tot el poble, demanant l'aportació de fotos, si bé erem des d'un principi conscients que mancarien no poques fotos que no es podrien aconseguir per diferents motius.

REDACCIO

Tres conegudes i desaparegudes
padrines bugerrones.
(Any 1940).

El nostre cançoner

La cançó popular està molt arrelada al poble mallorquí. Els nostres avantpassats hi trobaren una font de llenguatge, de comunicació i d'una necessitat vital, que va esser, sens dubte, un medi d'expressió per a les seves inquietuts, desitjos, esperances, ambicions, etc. El nostre cançoner manifesta una clara literatura tradicional. Els temes que componen el nostre cançoner mallorquí son variadíssims: amorosos, religiosos, satíriques, humorístiques, narratives, etc. La cançó del poble vol dir aquella amb la qual s'hi sent identificat. Es veritat que les nostres cobles, gloses i cançons no son fetes per el poble, però si per a ell. El qui fa aquestes glosades és un poeta popular, les quals són adoptades per tota una comunitat. Aquestes peces individuals es convertiran en una necessitat d'expressió.

El llenguatge d'aquestes cançons és senzill i autènticament mallorquí. Aquesta manifestació lingüística ha nascut de la pagesia sense cap manipulació. Dins aquest vocabulari hi trobam una riquesa de paraules que avui en dia estan arraconades per causes que han estat adverses a la conversació: industrialització, immigracions no controlades; i tal volta la més seria, la de nosaltres mateixos.

El qui vulgui profunditzar damunt el Cançoner Popular de Mallorca, hi ha publicats 4 volums del Pare Rafel Ginar Bauçà, editorial Moll. Aquets toms són una labor de 40 anys que replega per tots els pobles de Mallorca. Referint-se al cançoner diu: “El cançoner és la història dels nostres pobles sota tots els aspectes; és poesia, no acadèmica, llepada i untuosa, sino ruda y plena de brava sang”.

Les gloses, aquí transcrites, del Pare Ginard, són les que se refeixen al poble de Búger (sens dubte que n'hi ha moltes més). La majoria, com totes les demés localitats, tenen un caire satíric-humorístic; tal volta per la rivalitat o l'enveja del pobles veïns o per qualcú resentit.

A Búger hi ha vuit molins
i tots duen vela nova
Na Maria de Sa Cova
ja comença a treure grins.

A Búger no hi ha res bo,
només un tros de figuera
corcat davant i darrera,
i en varen fer un Sant Pere:
poreu pensar quin tresor!

A Búger són bugerrons,
pero tenen un Sant Pere
que es fet de troncs de figuera
i és des tresors millors.

Bugerrons, si a Búger anau,
passau per ca Na Mandola,
treureu En Felip de fora
i entrareu En Nicolau.

Es violinar de Búger
i de Búger es violiner,
violinejant vengué,
violinetjant que fuja.

Jo no havia sentit dir
que a Búger hi hagués pipelles
que habitaven per Caselles
quan Serigot morí.

A Búger hi ha vuit molins,
i un que n'han de fer, són nou.
¿Sabeu què ha de treure nou
Na Xirboa? Uns maneguns.

A Búger són bugerrons,
ja no han de demanar:
allà tenen ses figueres
a damunt es campanar.
Ses pobres figueroleres
amunt s'haran d'enfilar.

Búger n'es una ciutat
tota poblada de roques,
però hi ha unes al·lotes
com un clavell encarnat.

Cap a Búger vui anar
a comprar melicotons
per veure aquells bugerrons
com se saben explicar.

Ets homos de devers Búger
no són com es pollencins:
prenen un bri o dos brins,
sols que el puput no les fuja.

—Si a Búger sou batiat,
deveu esser bugerró.

—Mestre Arnau, vos dic que no,
que vaig amb sa lleialtat.

BERNAT FORTEZA

Poema breu de l'amor etern

per JOSEP REINES REUS

Les hores daurades
que junts hem passades
ni per tu ni jo
seran oblidades.
Passaran els anys;
velesa vindrà;
més el nostre amor
fidel romandrà.

Quan vengui la mort
seguirem ambdós,
fort estimant-nos
en l'eternitat.

Subscriuiu accions de
PROMOTORA
MALLORQUINA DE MITJANS
DE COMUNICACIO

L'entitat que organitza
"Ràdio Mediterrània"
una emissora de Mallorca
i per als mallorquins

accions populars de
MIL pessetes

Per informació:
La Rambla, 11
Telèfon 21 76 09 i 21 22 86
(de 16 a 18)
PALMA

Brostejar l'ahir

El meu bon amic, en Pep Rosselló, acaba de publicar un llibre deliciós. Ha estat una sorpresa molt agradable, talment com si un bon matí, descobreixes la neu sota la finestra de la cambra. Es tracta de "un llibre de memòries d'infantesa i joventut" que ens traslada a la vida dels anys quaranta i cinquanta. Per la narració —viva, colorista, àgil— desfilen tota una sèrie de personatges d'aquell temps, amaratats d'humanitat, plens de bona saba mallorquina. Dins la història d'en Davó o dins la d'aquell President d'una penya taurina que morí en circumstàncies "molt especials", he pogut colombrar-hi aquell puntet, aquell corc de mallorquinisme mol especial i —no cal ni dir-ho— a cent llegües alluny de tanta teoria farragosa com avui ens embafa per obra i gràcia de tant de "nacionalista converso" com sura per tot arreu. Els personatges —molts d'ells autèntics— sorgits de la ploma den Pep Rosselló, no varen necessitar mai cap mena d'aclariment damunt la seva pròpia realitat. Malgrat viure dins "els llargs anys de la por" portaven el seu sentit de poble aferrat a la pell com un segell, incrustat a dins l'ànima com una penyora de segles. Mitjançant les contarelles del llibre, vaig poder adonar-me'n de que aquells mallorquins tenien dues constants: un gran amor a la vida, a la bauixa, a la alegria sencilla i quotidiana, i, per tant, un enorme aferrall amb la terra que els hi ofería aquesta mateixa vida que apreciaven tant.

Potser tot això ho estam perdent. I es mal assumpte. Si la llavor de poble que els personatges d'aquest ahir tan proper i tan llunyà es tuda, ens serà molt difícil recompondre el trenquaclosques del nostre futur més immediat.

L'esperança, potser, resta dins els homes com en Pep Rosselló, que, malgrat viure endinsats de cap i peus dins la roda absurda de la vida actual, passetgen com un tressor a la butxaca, l'orgull i l'alegria d'esser "mallorquins de pedra picada".

Sense altres històries.

Gracies, Pepet, per la lliçó.

MIQUEL SEGURA
SA POBLA

CAIXA DE PENSIONS

"la Caixa"
de Catalunya i Balears

Ara fa 100 anys:

Quan construïren el pont de "Sa llobre", ara fa poc més o menys, uns 100 anys, segons es publicà al darrer butlletí de "Diari de Buja", degué costar al voltant d'unes 500 ptes. (dades molt difícil de precisar) segons deduïm pel que li tocà pagar a l'Ajuntament de Sa Pobra.

Fa dos anys, solsament la reforma de l'esmentat pont ascendí a 1.200.000 ptes.

No és poca la diferència de 1.880 a ara.

Ara fa 50 anys:

Sols a títol de curiositat i per a que els joves d'avui se n'adonin de la gran evolució haguda al nostre poble, anam a publicar uns quants apunts d'àmbit municipal que creim seran de gran interès:

- El 26 de març de 1930 s'anomenà "saig", amb caràcter interí a Don Rafel Reus Cladera; avui aquesta plaça ja no existeix a la nostra vila.

- El 15 de març del mateix any, s'acordà pujar els "brocales" d'Es Pous a fi d'evitar que hi puguin caure persones o bestiar. També acordaren posar corrioles noves, per a que sigui més fàcil treure aigua, doncs hi ha moltes famílies que hi van allà a proveir-se.

Avui Es Pous estan pràcticament oblidats, ja que el qui vulgui aigua a caseva solsament ha de rodar el grifo i ja està servit.

- El 24 de maig de 1930 s'aprovà el pagament d'una compta a favor de l'Amo En Rafel Amengual, cafeter, per despeses de refrescs servits a primers d'any, amb motiu de l'entrada del nou Ajuntament, i endemés de les festes dels Darrers Dies, la qual compta és de 88 ptes. i 20 cèntims. Què costaria avui?

- També se pagaren a l'Amo En Rafel Reus Cladera, la quantitat de 13 ptes., per l'arreglament del tambor de la Casa de la Vila.

- La consumició de Fluid elèctric del primer semestre de l'any 1930, que corresponia pagar a l'Ajuntament, era de 254'40 ptes. Avui, cinquanta anys després, les despeses aproximades que es fan a Búger durant mig any, de Consum Elèctric, són d'unes 150.000 ptes.

MIQUEL PERICAS

Ahir:

Era comú, altre temps, que el Rector de la Parròquia, acompanyat d'uns escolanets, arribades les de Sant Pere, anàs a demanar almoïna, casa per casa, portal per portal, a les distintes famílies de la nostra vila. Portant una petita imatge que representava el Sant Patró de la nostre poble, es presentava damunt el portal de cada llar, i després de demanar permís per a entrar i havent-li concedit pronunciava la frase: "Teniu res per Sant Pere", i aquelles ànimes pies en la mesura de les seves possibilitats oferien el donatiu al capellà pel qui fou el primer Papa.

Però res tendria de particular l'assumpte si no fos per l'anècdota protagonitzada, fa tal vegada cinquanta anys, per un home considerat llest, i, per tant, anomenat "mestre", no d'escola, sino més bé d'ofici, de molta làbia i algunes idees pròpies, peculiars, fet no molt corrent en aquella època, segons tenc entès. Home anomenat avançat, per tant de tendència un poc esquerrana, per lo tant, com era propi d'aquelles persones d'aquesta inclinació, els assumptes de l'Església, clergat,... els hi "llenagava". Era considerat com a mig filòsof, afectat de les tertúlies a les tavernes de poble d'aquell temps, de molt emblanquinat, buffat, semblant fer com a crivells i que havia canviat el blanc de la cals per un grog fumós degut a l'acció del tabal que allà dins es consumia i en elles enrevoltats al típic braser amb correligionaris o altres que igualment es consideraven sabuts, mataven les llargues vetlades hivernenques discutint animadament que fou primer "s'ou o sa gallina", o assumptes de transcendència anàloga.

Un bon dia, com era d'esperar, el Senyor Rector, acompanyat del seu escolà, se presentà a la casa d'aquell bon home, i després de tocar les portes digué: "Se pot passar", "passau li contestà de

dins la cuina una veu de dona bonaxona"; demanà el Rector, com era costum: "Teniu res per a Sant Pere" i l'home li respon ben clar i llampant i sense pels a sa llengo: "Deixau-lo allà damunt i ho mantindrem vuit dies".

PERE SIQUIER I ALEMANY

Avui:

Podem afirmar que amb tota seguretat, per a les properes festes de Sant Pere, estarà complementament asfaltat i obert al públic, el carrer d'Es Llevant; dites obres han tardat molt, però molt en acabar-se (si no ho creis, demanau-ho als veinats!), però creim que ha estada vàlida la espera, ja que la reforma ha quedada molt bé.

També per a les festes patronals tindrà lloc la inauguració de la reformada Plaça de Sant Pere, reforma que creim que agradarà a la majoria de bugerrons. Les obres s'han duites a bon ritme i amb això l'actual Ajuntament s'haurà apuntat un bon tant.

Encara que no estigui acabat del tot, per a Sant Pere, ja podrem sentir sonar l'Orgue de l'Església, doncs la reforma que tenia projectada el Consell de l'Església de Sant Pere, ja estarà ben adelantada.

Per a totes aqueixes millores la nostra felicitació.

Demà:

Respecte a lo que varem prometre a la darrera edició de "Diari de Buja", que en el present número publicaríem un estudi detallat, sobre el problema de les aigües residuals, hem desistit, de moment, de fer-ho, ja que ens consta que el problema va en vies de solució i d'una forma bastant efectiva.

Quedam a l'espera de la solució definitiva.

REDACCIO

Festa d'Es Jai 1980

Si gran fou l'èxit obtingut l'any passat, amb motiu de la recuperació de la festa d'Es Jai, organitzada per l'Obra Cultural Balear a Búger, molt més ho ha estat la d'enguany.

Els components d'aquesta entitat cultural poden estar orgullosos del nou èxit aconseguit, l'organització perfecta, no es pot demanar més als organitzadors en especial al "Director d'orquestra", com vulgarment es diu en aquests casos.

A fi de que quedi constància d'aquests actes celebrats els anirem enumerant:

El dia 1er. de maig, a les 11 hores del matí, tingué lloc un petit marathón, en el qual hi participaren uns 50 corredors (el mal temps imperant els dos dies anteriors, restà una més nombrosa assistència) que sortiren tots molt satisfets de la prova, lo mateix que el públic assistent. La mateixa cosa succeí amb les carreres ciclistes per a senyorettes, que tingueren lloc el mateix dia a la tarda.

El dia 2, a les 9 del vespre, al local social de l'Obra, tingué lloc l'anunciada conferència a càrrec del conegut periodista i escriptor Lluís Ripoll, el qual tractà "Costums de les Balears" essent projectada a continuació el film de Vicenç Matas "Festes de Mallorca" i "Búger 80", de Francesc Xavier Ruiz.

El dia 3, Gran diada infantil. Concurs de dibuix i pintura, al carrer. Carreres pedestres, cintes, trenca olles i funció de cinema infantil. Els al·lots disfrutaren a les totes, havent-hi premis per a tots ells.

El dia 4, Festa d'Es Jai. A les 8 del matí cercavila per la colla de xeremiers de Pina i la Banda de Montuiri, els quals despertaren tot el vecindari.

A les 9, Cursa ciclista, "III Trofeu Búger 80", a través de la comarca. Mentres tenia lloc dita carrera de 96 Qms., la Banda esmentada oferí un concert al Carrer Major, davant Ca Sa Campanetera. A les 12 tingué lloc el segon sector de la cursa, amb 10 voltes al circuit inter-urbà; acte seguit entrega de premis als guanyadors.

Damunt les 2'30 començà la "Dinada de germanor", amb l'assistència d'uns 250 comensals, que degustaren un aperitiu, seguit d'un exquisit arròs brut, fruita de temps, ensaimades rel·lenes de crema, vi i licors i begudes refrescants; tot això davall les alcines del bosquet de Ca's Povil. Hem de felicitar als cuiners Joan Mure-ro i En Biel Garino, així com a tots els seus ajudants.

A les 4 començà l'actuació del Grup Aliorna, que tingué que interrompre l'actuació degut a la gran tempesta. Passat la tempesta, després d'una hora es reanudà la festa al poble, amb balls de bot i

l'arribada d'Es Jai, que enguany correspongué a l'Amo En Miquel Morreu. La festa acabà devers les vuit del vespre. Fins l'any qui ve.

ES MOLINER